

zračnem prostoru giblje, tedaj Brahma jezdi na labudu, sončnem ptiču. (Konec sledi.)

## Slovniška drobtinica.

### Nekaj o sestavljenih lastnih imenih.

Sestavljene lastne imena krajev se ne sklanjajo povsod po šegi družih imen ali priimen.

Razloček se namreč dela med tacimi imeni, ktere so sestavljene iz dveh imén ali iz imena in priimena, in pa med tacimi, ktere so zložene iz predloga in imena. Kjer je lastno ime sestavljeno iz dveh imén, n. pr., Kolovrat, Nežovas, Strahomer, ali sicer iz imena in priimena, vendar po šegi golih imen, na pr., Mokronog, Samotorca, Širokoset, ondi se sklanjajo ravno kakor sploh imena, na pr., iz Kolovrata, iz Mokronoga, od Samotorce. Kjer pa v sestavljenem imenu priime še hrani svojo lastnijo, ondi se priime sklanja po svoje, in imé po svoje; na pr. Vini verh, Vinega verha, Pavla vas, v Pavli vasi, Spodnje Gorje, v Spodnjih Gorjah. Le-to sklanjanje je zaznamovano v gosp. Metelkotovi slovnici str. 192.

Pa so tudi imena sestavljene iz predloga in imena, in tukaj je v časih predlog na se potegnil navdarek, na pr., Zalog, Púgled, Zástava; takošne se sklanjajo brez razločka kakor druge imena; na pr., do Zaloga, v Zalog, po Zalogu; od Zastave, na Zastavo.

Drugej pa je ime svoj navdarek ohranilo, in ondi se med ljudstvom le malokdaj nahaja sklanjanje po šegi navadnih imen; na pr., Zabreznica, do Zabreznice, v Zabreznico, v Zabreznici, ali pa Medvode, iz Medvod, na Medvode, v Medvodah; in še tukaj prosti Slovenec raji pravi: za Breznico sem bil, Medvodami sem spal. Večidel pa se z imenom v sklanjanji tako ravna, kakor da bi ne bilo v eno sestavljeno, ampak bi predlog za se bil, in ime zopet za se. Na pr., Podhom, Podlipa, Preddvor, Predjama, Zaverh, Zaplana; pridem od Podhoma, Podlipo, Preddvora, Predjame, Zaverha, Zaplane; grem Podhom, Podlipo, Preddvor, Predjamo, Zaverh, Zaplano; sem bil Podhomom, Podlipo, Preddvorom, Predjamo, Zaverhom, Zaplano. Prosti Slovenec na kmetih se ne bo lahko zmotil, da bi govoril: grem v Preddvor, v Predjamo, sem bil v Preddvoru, v Predjami.

Tega razločka v naših slovnica do zdaj nisem našel zapisanega, zatoraj sem se prederznil na-nj opomniti pisatelje naše.

Hicinger.

### Novičar iz avstrijskih krajev.

*Iz Celja.* Minulo je nenavadno toplo, poletnemu enako vreme; hladnejši prihajajo dnevi, meglene tamne noči. Golo in pusto je po livadah in travnikih, in dež rumenega listja šumlja niz drevja na tla. Bilo je nebó letos bolj usmiljeno, kakor je terda zemlja, na kateri krutneje od nekdanj koljejo ljudi, ter eden drugemu huje od nekdanj kratko življenje greni — nebó namreč je čakalo s tamno mokrotno jesenjo, da je blagoslov polja o tej silni dragini pospravljen bil suh in nepohabljen. Tedaj utegnemo mirno zimovati pa počivati v tem, ko na daljnih bregovih grozovite dogodbe se godijo, in kervava vojska vžigajoče krogle meče v primorske gradove. —

V neki kerčmi blizo P. bil je nedavno prepir med nekim kramarjem in domačim hlapcom. Bila sta pijana oba. Od besedovanja prišlo je do nasilja, tako da je kramar hlapca hudo ranil ter mu celo levo okó prebil. Drugo jutro, ko se je bil kramar iztreznil, se spomni kaj je pretekli večer storil. Boječ, da bi ga hlapec pri sodni ne tožil, ga poiše; ter mu pravi: „Veš kaj, ljubi moj, ni treba me tožiti, da sem ti snoči okó oškodoval; tū imaš en tolar zato“. Hlapec vzame dnar, rekoč: „Naj pa bo; saj je bilo že staro okó.“

J. Š.

*Od sv. Marjete pri Česnici na Štajarskem 17. nov.* Ne samo poljske prideike, kakor smo unikat pove-

dali, temoč tudi vinogradne smo, hvala Bogu! do prvih dni t. m. srečno spravili domú; zlato-rumene vinske kapljice smo letos, čeravno ne obilno, vendar več pridelali, kakor smo se je nadjali, samo žalibog! da je mnogim ne bo nič ostalo, ker je marsikter že morebiti dve leti dače dolžen. Toča nam letos ni nič škodovala, kar se malo katero leto zgodi; tudi od tertne bolezni je bilo malo kaj zapaziti. Da pa je letošnje štajarsko vino dobro in da bo berž ko ne tisto od 1848tega leta še prekosilo, nam pričuje visoka cena, ki jo za-nj vinski barantači ponujajo. Da pa je tudi močno, vidimo iz žalostnih primerljev, ki se pogostoma godijo, katerih bi Vam — bodi Bogu milo! — le predosti naštetiti znali. Da je med našim ljudstvom pa tudi pobožno čutjenstvo živo, nam pričuje lepa nova kapelica, pri kateri se gosp. J. B., ki jo je dal zidati, nobenih stroškov ni bal. Pri blagoslavljenji te kapelice smo slišali dve pesmi na čast D. Marije prepevati, za ktere je tukajšni gosp. učitelj J. F. zložil napeve, ki so gotovo vredni, da bi se dalje po slovenskem svetu razširili.

Oroslav Ruprečki.

*Iz Železnikov 18. nov.* Ker naše drage „Novice“ posebno rade tudi o šolskih zadevah govoré, naj naznanijo učiteljem smert enega nar vernejših bratov, tukajšnjega izglednega učenika gosp. Jakoba Demšer-ja, ki je, 60 let star, sinoč okoli 11. ure po dolgem bolehanji v Gospodu zaspal. O življenji tega zares zasluženega moža se da z malimi besedami veliko povedati: Bil je učitelj z dušo in telesom, vès vnet za poduk in blagor mladine. Zato je bil pa tudi že leta 1824 od c. k. ilirskega deželnega poglavarstva v čast izglednega učitelja povzdignjen. — V Železnikih rojen, je od leta 1815, ko se je pri nas šola ustanovila, do skončanega letošnjega šolskega leta, tedaj skoz celih 40 let pri nas učitelj bil, neprenehoma z velikim veseljem šolo oskerboval, tako da še v zadnji bolezni je bila njegova nar serčnejša želja, saj toliko okrevati, da bi le zopet v šolo mogel. Al v bukvah previdnosti Božje je bilo zapisano, da stekli so se mu odločeni dnevi in ure! — Ako je človeku prijetno, ozreti se konec življenja nazaj na svoj zemeljski tek, in viditi med mnogo prestanimi težavami vendar tudi marsikak lep sad svojega mnogoletnega truda, si pač zamoremo misliti veselje rajnega, ko se je spominjal velike množice svojih nekdanjih učencov (vès čas njegovega učenja je blizo 5000 nedeljskih in delavniških učencov šolo obiskovalo) in vidil med tajistimi jih mnogo dospeti na visoko stopnjo omike in časti. Res, težko se nahaja na kmetih kak učitelj, ki bi se s takimi učenci ponašati mogel, kakor jih je on imel, in mikavno bi utegnulo biti bravcem „Novic“ kaj več od tega slišati. Izmed učencov rajnega so na priliko v duhovskem stanu: 1 dekan, 5 fajmoštrov, 7 kaplanov in 2 bogoslovca; v vojaškem stanu: 1 major, 2 lajtenanta; v vradniškem stanu: 1 okrajni predstojnik, 1 okrajni komisar, 2 adjunkta in 2 druga vradnika v cesarskih službah, 2 dohtarja pravoslovja in 1 poštar, dalje 5 učiteljev in še mnogo družih, ki so doma ali drugod pri kupčijstvu, obertni in rokodelstvih dobili dobre službe in dober kruh. — Tako požene dobro seme pervega nauka, ako se vé umetno vcepiti v rahle serčica njezne mladine, lepo kalí ter rodi žlahni sad!

J. Levičnik.

*Iz Ljubljane.* V četrtek okoli poldne so se slovesno poklonile vse tukajšne duhovne, vojaške in civilne cesarske oblastnije, mestno namestništvo itd. Njih prevzvišenosti, gospodu deželnemu poglavarju Gustavu grofu Chorinski-mu in jim veselje razodele nad tem, da so jih presvitli cesar povzdignili v visoko čast svojega tajnega svetovavca. Deželni poglavar so ginjenega serca prejemali radostne razodetja od vsih strani, ktere je skusil tudi naš današnji list v domači besedi spodobno izraziti.

*Iz Ljubljane.* V sredo popoldne se je zbralo mnogo prijatlov naravoslovskih véd v muzealnih sobah gosp. ku-



stosa Dežmana in reči moramo, da v dveh urah smo marsikaj mičnega in koristnega slišali in vidili, in da nikomur ni žal bilo, da je bil prišel. Naj pred je nadaljeval in doveršil tukajšni profesor naravoslovja gosp. dr. Miteis svojo nalogo in skusil z mikavnimi skušnjami dokazati, da ni popolnoma prazna misel, ako se pričakuje, da bi kadaj utegnila združena moč elektrike in magnetike spodriniti moč vodnega sopara v fabrikah in družih napravah. Visokoučeni gosp. profesor zna brez vse, včasih kaj ostudne modrijanske baharije, svoj predmet tako mirno, umevno in prijetno razlagati, da bi ga človek v eno mer poslušal. Prosimo ga tu očitno, naj bi nam večkrat kaj povedal v enakem praktičnem obziru, ker to je, kar vsak omikan človek rad posluša in ni brez koristi. — Za tem nam je gosp. kustos Dežman pokazal neko vodno ptico, ki le poredkoma v naše kraje zaide in se povodni ali pomorski vran (Scharbe, Seerabe) imenuje. Bila je vstreljena pri Boštanji na Dolenskem. Ker je ta ptica silen ribji ropar, in se spuša globoko pod vodo, so jo nekda rabili in Kitajci jo še zdaj rabijo za ribji lov, oklepaje ji železno rinko okoli vrata, da vlovljenih rib ne more požirati. Potem smo vidili tisti ogenj, kateri gori že več časa, če se prižge, iz neke luknje na ljubljanskem močvirji poleg notrajnih Goric tikoma železne ceste tam, kjer nov ameri kansk most delajo. Spodnji svet ljubljanskega močvirja zvediti, čez katero se bojo vozili po železnici težki vozovi, ga vertajo že več časa s posebnim, za take preiskave nalašč napravljenim svedrom na več krajih po 10, 15, 20 in še več sežnjev globoko. Ko so sveder na omenjenem kraji unidan iz zemlje potegnili, je privervrala voda ven, na vodi pa se je delalo neprenehoma veliko mehurjev (berbunkov); to se je delavcem čudno zdelo, in ker ni bilo ne konca ne kraja te prikazni, prižge nekdo klinček, ga pritakne k berbunku in lej! goreti je začel s plamenom, ki ni jenjal pred, dokler ga ni veter ugasnil. In tako gré to na tem mestu še zmiraj naprej; nastavlja je tesarskimojster ameri kanskega mosta leseno cev nad tisto luknjo, in če prideš s prižigavnim klinčkom zraven, se vname plamen in gori, dokler ga veter ne ugasne. Gosp. Dežman, ki je bil z mnogimi prijatli te dni na močvirji tudi pri ti luknji, je dobil nekoliko tega gaza ali posebnega zraka, ga nam je prižgal v muzealnem zboru, da smo vsi vidili sinje-beli plamen. Vražni ljudje so berž hrup zagnali: „na mahu pa gori iz pekla!“ —; v natoroznanstvu zvedeni ljudje pa vejo, da to ni „peklenk ogenj“, ampak le naravno vnetje tistega gaza (zraka) ki je pod imenom ogeljno-vodenega gaza dobro znan in kateri se nareja, če rastlinje ali živalstvo pod vodo gnije, tedaj na močvirjih, od kodar tudi njegovo ime močvirski gaz ali močvirski zrak; tudi v rudnikih, posebno premogovih, se dela in je nevaren rudokopom, če se kakorkoli vžge. Napravljja se pa umetno iz več stvari. Viditi ta ogenj na mahu je mikavno na vsako vižo in ne bo brez koristi za vso okolico, ker se tako bo trohico „kemije“ in „gazoslovja“ naučila. — Ravno prav se je vjemalo s tem, kar nam je gosp. Ferdinand Schmidt pokazal: kakor mleko belo svečavo iz šote (Torf). Kaj iz šote, tiste perhke, umazane rastlinske sparstenine bela svečava? Da! lepa bela svečava, ki se parafin imenuje in žuga sedanje stearinine sveče (Milli-, Apollokerzen) spodriniti. Na Angležkem in tudi na Nemškem v Beuel-u poleg Bonn-a so že take fabrike, ki delajo to svečavo, ktera lepše sveti kot stearinine sveče, je bela kot alabaster, bolj počasi gori in bo morebiti tudi bolji kup. Ta nova znajdba nam kaže, koliko zakladov še leži mrtvih v zemlji, ktere ima človeški um po poti naravoslovskih vednost vzdigniti in človeštvu v prid podati. Kaj se bo vse še iz dolgo zaničevane šote in premoga narediti dalo! V tacih znajdbah se pač tako očitno sveti neizrečena koristnost natoroznanstva, da presveti

vse pokrove, ktere si protivniki natoroznanstva čez to veličastno božjo luč povezniti prizadevajo.

## Novičar iz raznih krajev.

C. k. ministerstvo kupčijstva snuje že perve priprave zastran obertnijske razstave, ki ima v letu 1859 na Dunaji biti; pervo je bilo, da se je izvolil odbor, kateri ima prevdariti, kam naj se postavi veliko poslopje razstave. — Postavo tarife za kruh in meso prestopi tudi tisti pek ali mesar, kateri, če tudi brez krivega namena, ni čul nad tem, da bi bila mera in vaga po tarifi bila. — Dunajska družba sv. Severina že dela spet priprave za romarje v Jeruzalem ob prihodnji veliki noči, ako se jih zbere naj manj 20; stroški za enega človeka so določeni na 500 fl. v srebru za celo pot skozi 10 tednov; zbirališče bo spet v Terstu. — Od nove vojske v Krimu se še nič ne sliši; le to se govori, da bojo zavezniki vendar še letos napadli severno stran Sevastopolja. 15. t. m. se je vžgalo — nobeden še ne vé kako — Francozom v Sevastopolji v 3 magacinih smodnika 30.000 kilogramov, 600.000 pa patronov; strašen ropot je bil, 30 Francozov je pri tem smert storilo, 100 pa je ranjenih bilo; ta ogenj je pa užgal tudi Angležem skor ravno toliko smodnika in patronov; pravijo, da te zaloge smodnika in patronov so večidel zapuščine Rusov. Angležki admiral Lyon naznanjuje od 18. t. m., da so angleške barke na azovskem morji Rusom, čeravno jih je blizo 4000 bilo, spet veliko žita pokončale (!), ktero je bilo shranjeno v primorji in za armado v Krimu in Kaukazu namenjeno. — Rusovski car je 19. t. m. prišel v svoje stolno mesto Petrograd nazaj, in ukazal, da naj se žitnim ladijam, ki jih ima terzaški tergovec Gopčević na črnem morji, prost odhod dovoli. Sicer pa carski ukaz od 30. t. m. vелеva, da zavolj slabe letine na Rusovskem ne smé, razan pšenice, nobeno žito nikjer čez mejo Rusovskega in Poljskega v ptuje dežele. — Veliko se zdaj govori od poljske čete, ktera se pod generalom Zamojskim nabera v Carigradu; dva polka lahkkih konjikov (s 3000 konji) sta že gotova; in ker bo obsegla poljska četa tudi pešce in topničarje, bode — kakor pravijo — silo močna; govore celo, da bo mladi knez Čartoryski ob kratkem turškemu sultanu 8 bataljonov pešcov in vso kardelo konjikov na ogled pripeljal. Pamina vredno je — dostavlja „Presse“ — da v to četo se edino le Slovani izberajo; poljsk odbor plačuje to kardelo. — Ker ni zdaj veliko od vojske govoriti, se toliko bolj kramlja še zmiraj od govora, s katerim je unidan cesar Napoleon obertnijsko razstavo sklenil; razlaga se na več strani in nekteri onemu govoru pripisujejo celo prekucijske namene, ker od ljudstev terja, naj one govore: kdo ima prav o sedanji vojski, kdo ne. — Pravijo, da jo je general Canrobert dobro opravil pri švedskem kralji, in da je že šel danskega podkurit. — Na Napolitanskem je kolera še huda in poslednji čas še huja od prej. — V Hürtwangen-u na Švajcarskem je unidan čez četertinko ure rudeč dež šel. Kteri rastlinski ali živalski drobci so deževnico v zraku rudeče barvali, še ni povedano.

### Stan kursa na Dunaji 22. novembra 1855.

|                                  |         |            |                            |               |
|----------------------------------|---------|------------|----------------------------|---------------|
| Obligacije<br>državnega<br>dolga | 5 %     | 73 1/8 fl. | Esterhaz. srečke po 40 fl. | 77 fl.        |
|                                  | 4 1/2 % | 64 1/2 "   | Windsgrac. " "             | 20 " 26 1/2 " |
|                                  | 4 %     | 58 1/2 "   | Waldstein. " "             | 20 " 26 "     |
|                                  | 3 %     | 44 1/2 "   | Keglevičeve " "            | 10 " 10 1/4 " |
| Oblig. 5% od leta 1851           | 2 1/2 % | 36 1/2 "   | Cesarski cekini. . . . .   | 5 fl. 18      |
|                                  |         |            | Napoleonor (20 frankov)    | 8 fl. 57      |
| Oblig. zemljiš. odkupa 5%        |         | 68 "       | Suverendor . . . . .       | 15 fl. 20     |
| Zajem od leta 1834 . . . .       |         | 228 "      | Ruski imperial . . . . .   | 9 fl. 6       |
| " " 1839 . . . . .               |         | 117 3/4 "  | Pruski Fridrihsdor . . .   | 9 fl. 15      |
| " z loterijo od leta 1854        |         | 96 1/2 "   | Angležki suverendor . .    | 11 fl. 15     |
| " narodni od leta 1854           |         | 77 1/2 "   | Nadavk (agio) srebra:      |               |
|                                  |         |            | na 100 fl.                 | 14 1/4 fl.    |